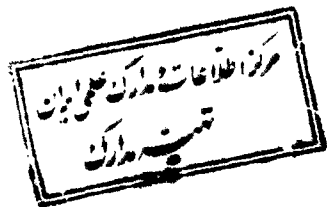

۱۳۷۷ / ۴ / ۲۱

به نام خدا

دانشگاه علم و صنعت ایران
دانشکده مهندسی عمران

سیستم‌های حمل و نقل مناسب شهری برای معلولین

مهدی حیدریان

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته

مهندسی عمران

(مهندسی و برنامه‌ریزی حمل و نقل)

اساتید راهنما:

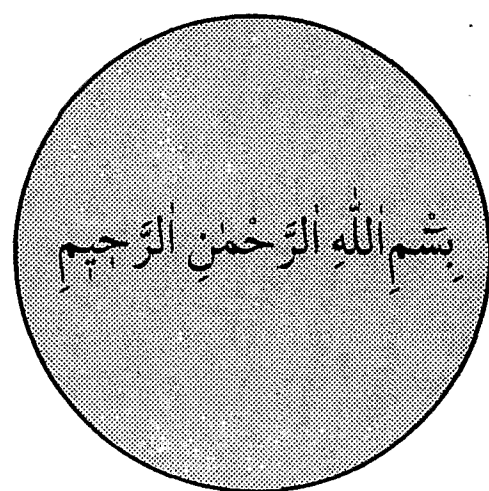
دکتر جلیل شاهی

دکتر سیدغلامرضا شیرازیان

پهمن ماه ۱۳۷۶

4913

۱۷۴۲۹

تقدیم

به پدر و مادر عزیزم

چکیده

چکیده

معلولیت انسانها ناشی از حوادث، امراض، یا وراثت و یا هر عامل دیگری پدیده‌ای است که در تمام جوامع شهری وجود داشته و خواهد داشت. گرچه با تمهیدات بهداشتی، ایمن‌سازی سیستمها و ... امکان جلوگیری بسیاری از معلولیتها را می‌توان گرفت و از درصد افراد معلول جامعه کاست ولی بسیار بعید و یا غیرممکن است که این پدیده را از جامعه‌ای به طور کلی حذف کرد. این بدین معنی است که جامعه به‌رحال دارای انسانهایی معلول است که حق زندگی کردن داشته و باید از مواهب و امکانات جامعه برخوردار باشند. از آنجا که حمل و نقل نقشی اساسی و عمده در امور فوق دارد، لذا این گروه از مردم باید بتوانند از طریق سیستم حمل و نقل مناسبی که برایشان فراهم می‌شود از حقوق انسانی و ملی خود نظیر دیگر مردم استفاده نمایند. این سیستم لاجرم و در همه حال نظیر سیستم حمل و نقلی نیست که افراد غیر معلول جامعه از آن استفاده می‌کنند و برحسب نوع و میزان معلولیت باید امکانات ویژه‌ای فراهم آورد.

متأسفانه درصد معلولیت در جامعه ما نسبتاً بالا و به علت عدم توجه کافی به ویژگیها و نیازهای آن از بعد حمل و نقل درصد قابل توجهی از این معلولین عملاً از فعالیتهای شغلی، تحصیلی و اجتماعی تا حدود زیادی محروم مانده و به این ترتیب اجتماع از وجود این گروه از جمعیت استفاده چندانی نبرده و آنها نیز در مقایسه با افراد غیرمعلول در مضایق فراوانی قرار دارند.

در این پروژه تحقیقاتی نشان داده می‌شود که جامعه معلول کشور با چه مشکلاتی از نظر حمل و نقلی روبرو است و نیز نشان می‌دهیم که در پاره‌ای از جوامع بویژه جوامع صنعتی پیشرفته چگونه با برنامه‌ریزی‌های نسبتاً خوب و منطقی و فراهم آوردن یک سیستم مناسب برای معلولین، خود بر بسیاری از مشکلات فردی و اجتماعی معلولین فائق آمده‌اند.

در این پروژه به نقش و اهمیت مناسب سازی شهر و بویژه مسیرهای عابرین پیاده و غیره اشاره می‌شود و پاره‌ای از تمهیداتی که در این باره باید بکار گرفت و در بسیاری از کشورها انجام داده‌اند را یادآوری می‌نمائیم. همچنین به این نکته ضروری اشاره و پرداخته می‌شود که برای رفت و آمد معلولین در سطح شهر نه فقط یک سیستم حمل و نقل مناسب برای جابجائی معلولین ضروری است، بلکه در نظر گرفتن تسهیلات لازم برای حرکت در طبقات ساختمانهای و سایر نقاط و کاربریها و توجه به نکاتی به ظاهر ساده ولی بسیاری با اهمیت نظیر عدم وجود حفره‌ها و چاله‌های کوچک و اختلاف سطح بین پیاده‌رو و مسیرهایی که معلولین جسمی با وسایل ویژه حرکت می‌کنند، کمتر از فراهم آوردن یک سیستم حمل و نقل مناسب نیست، بلکه مجموعه این تمهیدات و تسهیلات یکدیگر را پوشش داده و تکمیل می‌کنند.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از زحمات فراوان و رهنمودهای مدبرانه اساتید گرانقدر و ارجمند جناب آقای دکتر جلیل شاهی جناب آقای دکتر سیدغلامرضا شیرازیان و اساتید محترم راهنمای پروژه که با وجود مشغله فراوان و کمبود وقت با نهایت علاقه در کلیه مراحل تهیه و تدوین این پروژه مرایاری نموده‌اند صمیمانه قدردانی می‌نمایم.

همچنین از کارکنان شرکت مطالعات جامع حمل و نقل و ترافیک تهران بویژه جناب آقای مهندس حمید ایروانی مسئول محترم کمیته فنی و مشاور عالی شرکت که در استفاده از نرم‌افزار EMME/2 برای این پروژه نهایت همکاری را نموده‌اند تشکر می‌نمایم.

مهدی حیدریان

بهمن ماه ۱۳۷۶

اسامی هیئت داوران:

- ۱- جناب آقای دکتر جلیل شاهی (استاد راهنما)
- ۲- جناب آقای دکتر سید غلامرضا شیرازیان (استاد راهنما)
- ۳- جناب آقای دکتر حمید بهبهانی (ریاست محترم دانشکده عمران دانشگاه علم و صنعت)
- ۴- جناب آقای دکتر مهدی ریاضی کرمانی (دبیر محترم جامعه مهندسين حمل و نقل ایران)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: مقدمه و کلیات
۱	۱-۱: مقدمه
۱	۱-۲: تعریف مسأله
۲	۱-۳: هدف از اجرا و تحقیق
۲	۱-۴: ضرورت تحقیق
۵	۱-۵: روش پژوهش و مراحل انجام کار
۶	۱-۶: مشکلات تحقیق
	فصل دوم: معلولیت‌ها و محدودیت‌های آن
۷	۲-۱: معلولیت و علل آن
۸	۲-۲: انواع معلولیت‌ها و محدودیت‌های آنها
۱۴	۲-۳: ناتوانی چیست؟
۱۵	۲-۴: تفاوت‌های معلولیت و ناتوانی
۱۶	۲-۵: وسایل کمکی (جهت) راه رفتن
۱۶	۲-۵-۱: عصا
۱۸	۲-۵-۲: کراچ (عصای ویژه معلولین)
۱۹	۲-۵-۳: واگر (راهبر)
۲۱	۲-۶: آمار معلولین
	فصل سوم: مروری بر تجربیات حمل و نقل ویژه معلولین در ایران و جهان
۲۳	۳-۱: ضوابط و مقررات

صفحه	عنوان

۲۵	۳-۲: فراهم آوردن سیستم‌های حمل و نقل مناسب شهری برای معلولین
۲۸	۳-۳: تازه‌ترین مدل‌های اتومبیل ویژه معلولین
۲۹	۳-۳-۱: مرسدس بنز SEC-۵۰۰
۲۹	۳-۳-۲: مرسدس بنز D-۲۰۷
۳۰	۳-۳-۳: مینی بوس مرسدس بنز D-۲۰۷
۳۱	۳-۳-۴: اتوبوس ویژه نئوپلان
۳۲	۳-۴: تجربیات موردی در کشور فرانسه
۳۲	۳-۴-۱: اتوبوس
۳۳	۳-۴-۲: قطار درون شهری
۳۳	۳-۴-۲-۱: تقدم در باجه‌های فروش بلیط
۳۳	۳-۴-۲-۲: تقدم در داخل قطار
۳۳	۳-۴-۲-۳: ورود به ایستگاه راه آهن
۳۳	۳-۴-۲-۴: ایستگاه قطار
۳۶	۳-۴-۲-۵: تسهیلات برای افراد ناشنوا (یا با درصد شنوایی پائین) و افراد نابینا
۳۶	۳-۴-۳: تاکسی
۳۷	۳-۴-۴: پارکینگ
۳۸	۳-۴-۵: تسهیلات ویژه برای معلولین و همراهان
۳۷	۳-۴-۵-۱: سرویس رایگان برای همراهان معلول
۳۸	۳-۴-۵-۲: برجسب‌های GIC برای حمل و نقل معلولین
۳۹	۳-۴-۵-۳: ایمنی
۴۵	۳-۵: تجربیات موردی در کشور آلمان
۴۵	۳-۵-۱: حمل و نقل هوایی

صفحه	عنوان

۴۵	۳-۵-۲: راه آهن شهری (راه آهن زیرزمینی)
۴۶	۳-۵-۳: اتوبوس
۴۶	۳-۵-۴: تاکسی و اتومبیل‌های شخصی
۴۶	۳-۵-۵: اتوبوس تلفنی
۴۷	۳-۶: تجربیات ایران
۵۲	۳-۶-۱: بهزیست کار
۵۵	۳-۶-۱-۱: نقایص و مشکلات شرکت بهزیست کار در امر حمل و نقل معلولین

فصل چهارم: معلولین و مشکلات آنها در رابطه با جابجائی‌های شهری

۵۷	۴-۱: مقدمه
۵۸	۴-۲: کوچه
۵۸	۴-۲-۱: مشکلات موجود
۶۲	۴-۲-۲: ضوابط و معیارها
۶۳	۴-۳: پیاده‌رو
۶۴	۴-۳-۱: مشکلات موجود
۶۹	۴-۳-۲: ضوابط و معیارها
۷۱	۴-۴: پلهای ارتباطی بین پیاده‌رو و خیابان
۷۱	۴-۴-۱: مشکلات موجود در پلهای ارتباطی
۷۳	۴-۴-۲: ضوابط و معیارها
۷۴	۴-۵: محل عبور عابر پیاده
۷۵	۴-۵-۱: مشکلات موجود در محلهای عبور عابر پیاده از خیابان
۷۶	۴-۵-۲: ضوابط و معیارها

۷۸	۴-۶: توقفگاه
۷۸	۴-۶-۱: مشکلات موجود
۷۹	۴-۶-۲: ضوابط و معیارها
۸۲	۴-۷: چراغهای راهنمایی مجهز به دستگاه صوتی
۸۳	۴-۸: تلفن عمومی
۸۴	۴-۸-۱: مشکلات موجود
۸۶	۴-۸-۲: ضوابط و معیارها
۸۶	۴-۹: ایستگاه اتوبوس

فصل پنجم: روشهای ساماندهی رفت و آمد معلولین در شهر

۸۹	۵-۱: مقدمه
۹۰	۵-۲: سیستم حمل و نقل عمومی شهری
۹۲	۵-۳: برنامه ریزی مناسب سازی سیستم حمل و نقل شهری
۹۳	۵-۳-۱: برنامه ریزی مقدماتی
۹۳	۵-۳-۱-۱: الزامات قانونی و اجرای آن
۹۳	۵-۳-۱-۲: تمرکز فعالیتها
۹۴	۵-۳-۱-۳: مدیریت صحیح
۹۴	۵-۳-۱-۴: تأمین اعتبار
۹۵	۵-۳-۱-۵: مسیرهای ثابت و غیر ثابت
۹۶	۵-۳-۲: برنامه ریزی نهایی (استراتژیکی)
۹۶	۵-۳-۲-۱: آموزش شهروندان
۹۷	۵-۳-۲-۲: وضع قوانین

۹۷	۵-۳-۳: وسایل حمل و نقل عمومی شهری و مناسب‌سازی آن برای معلولین
۹۸	۵-۳-۳-۱: اتوبوس شهری
۱۰۱	۵-۳-۳-۲: تاکسی و اتومبیل‌های شخصی
۱۰۲	۵-۳-۳-۳: مترو
۱۰۴	۵-۳-۳-۴: هواپیما

فصل ششم: مقدمه‌ای بر مطالعه و برنامه‌ریزی حمل و نقل شهری و معرفی نرم افزار
EMME/2 در رابطه با سفرهای شهری معلولین

۱۰۶	۶-۱: مقدمه
۱۱۰	۶-۲: منطقه مطالعه حمل و نقل
۱۱۰	۶-۳: آمار و اطلاعات لازم
۱۱۴	۶-۴: تولید سفر
۱۱۵	۶-۵: توزیع سفر
۱۱۶	۶-۵-۱: توزیع سفر با استفاده از ضرایب رشد
۱۲۱	۶-۵-۲: توزیع سفر با استفاده از مدل‌های ترکیبی
۱۲۴	۶-۶: تفکیک سفر
۱۲۵	۶-۷: تخصیص سفر
۱۲۵	۶-۷-۱: یافتن کوتاهترین مسیر
۱۲۶	۶-۷-۲: روش همه یا هیچ
۱۲۶	۶-۷-۳: روش ظرفیت محدود
۱۲۷	۶-۷-۴: روش احتمالی
۱۲۷	۶-۷-۵: روش مستقیم

صفحه

عنوان

۱۲۹	۶-۷-۶: نتیجه‌گیری
۱۲۹	۶-۸: روشهای تعیین هدفهای سیستم حمل و نقل
۱۳۱	۶-۹: کاربرد نرم‌افزار EMME/2 در مطالعات ترافیکی و برنامه‌ریزی حمل و نقل شهری
۱۳۲	۶-۹-۱: نرم‌افزار EMME/2 و قابلیت‌های آن
۱۳۷	۶-۱۰: سیستم‌های حمل و نقل مناسب برای حمل و نقل درون شهری معلولین
۱۳۷	۶-۱۰-۱: کتاب راهنمای شهری برای معلولین
۱۳۸	۶-۱۰-۲: انواع سیستم‌های حمل و نقل شهری معلولین
۱۴۶	۶-۱۰-۳: مقایسه سیستم‌های حمل و نقل مناسب شهری برای معلولین

فصل هفتم: مطالعه ویژه

۱۵۰	۷-۱: مقدمه
۱۵۱	۷-۲: آمارگیری مبدأ - مقصد
۱۵۲	۷-۳: محدوده مورد مطالعه
۱۵۲	۷-۴: روش تعیین محدوده مورد مطالعه
۱۵۳	۷-۵: ناحیه‌بندی محدوده مورد مطالعه
۱۵۶	۷-۶: پرسشنامه‌های گردآوری اطلاعات مبدأ - مقصد
۱۶۱	۷-۷: روش آمارگیری
۱۶۲	۷-۸: پایگاه اطلاعاتی مطالعات مبدأ - مقصد
۱۶۴	۷-۹: نتایج آمارگیری مبدأ - مقصد
۱۶۴	۷-۹-۱: نتایج اولیه نرم‌افزار EMME/2
۱۶۹	۷-۹-۲: ویژگیهای جمعیتی - اقتصادی
۱۷۸	۷-۹-۳: اطلاعات کلان سفرها

صفحه	عنوان
۱۸۵	۷-۹-۴: اطلاعات دوبعدی سفرها
۱۹۳	۷-۹-۵: پیشنهادات پاسخگویان
۱۹۶	۷-۱۰: روش تعمیم نمونه به کل
	۷-۱۱: موازنه دوبعدی ماتریسها جهت دستیابی به توزیع سفرهای معلولین با استفاده از
۱۹۸	نرم افزار EMME/2
	۷-۱۲: تنظیم ماتریس مقدماتی تقاضای معلولین (نمونه آمارگیری شده)
۲۰۰	به ماتریس نهایی از روش Matrix Balancing
۲۱۷	۷-۱۳: تخصیص سفرهای معلولین
	۷-۱۴: جداسازی بخش عمده تقاضا مربوط به کریدور اصلی قابل اجرا برای برقرار نمودن
۲۲۲	نمودن خطهای اتوبوس با زمان و مسیر ثابت
	۷-۱۵: تخصیص مجدد سفرهای معلولین وابسته به کریدور قابل استفاده برای سیستم
۲۲۸	اتوبوسرانی
۲۳۰	۷-۱۶: نتایج نهایی تخصیص سفرهای معلولین
	۷-۱۷: تعیین سیستم حمل و نقل برای مابقی بخش تقاضا متعلق به معلولین غیر قابل دسترس
۲۵۱	به خط اتوبوس با زمان و مسیر ثابت
	فصل هشتم: نتیجه گیری و پیشنهادها
۲۵۹	۸-۱: پیشنهادها برای فعالیتهای و تحقیقات آینده